

Det ska vara lätt att laga rätt

Ekomat är inte en trend, det är nyckeln till framtiden, tror författaren Stefan Edman. I vår är han aktuell med två nya böcker.

- Världen går att förändra. Aldrig har vi haft så många möjligheter som nu, säger biologen och författaren Stefan Edman. Visserligen besitter han vetenskapsmannens insikt om hur illa det står till med världen, men knastertorrt testuggeri och morotsknappande ligger inte för honom. Istället är han känd för att under årtionden kommunicerat sitt miljöbudskap på ett både poetiskt och underfundigt vis.

- Jag är nog född optimist. Arbetet med klimatförändringarna måste spira ur en känsla av glädje, och inte moralism, säger han.

Denna anda har präglat alla hans böcker, även den senaste, ”*Matsmart – på spaning efter nya goda trender*”, som Stefan Edman författat tillsammans med biologen Bo Thunberg. Där har de träffat en rad innovativa mathantverkare landet runt, och spanar samtidigt efter trender i livsmedelsbranschen, både här hemma och utomlands. Och trots att en gemensam nämnare i boken stavas ekologi, så är det *inte* en miljöbok, säger Stefan Edman bestämt:

- Vi vill gå på lusten och matglädjen, för den intresserar allt fler människor. Samtidigt handlar mat om så många olika saker: hälsa, miljö, djurhållning, solidaritet. Vi ville göra en positiv reportagebok om folk som tänker nytt när det gäller matproduktion, och då får man ju oftast det ekologiska på köpet.

Mat har länge varit mest en förbrukningsvara och dagligt bränsle för oss svenskar. Så inte längre. Intresset för matlagning bara ökar, de nya kokböckerna regnar över oss och allt fler börjar intressera sig för varifrån maten kommer och hur den är producerad. Särskilt efter larmrapporterna om galna kor, sockerchocker, transfetter och konstiga tillsatser. Eller gammal köttfärs och hotellfrukostar som rest 3000 mil. Begrepp som närproducerat, naturligt, ursprung, ekologiskt och klimatsmart blir allt mer frekventa, medan lågpris och ekonomipack börjar kännas lite ute. Ytterst är det en fråga om trygghet, menar författarna i ”*Matsmart*”. I en orolig värld behöver man något att lita på, man återvänder till sina rötter, längtar efter det ursprungliga – kanske inte för att vi verkligen vill ha det som förr, men som ett verktyg för framtiden. Samtidigt är utvecklingen paradoxal, påpekar Stefan Edman. För antalet stormarknader ökar, vi äter mer och mer färdiglagat, lågpriskedjorna blir fler, fetman är ett folkhälsoproblem. Och det ökade intresset för ekologiska produkter syns inte alltid i shoppingkorgen.

- Men vi människor *är* motsägelsefulla, vill både ha billigt, bekvämt men också etiskt och hög kvalitet. Dessutom det tar tid att ändra vanor, och trenden pekar ändå åt rätt håll.

Jodå. Under 2007 sålde både Axfood och Coop tjugo procent mer ekomat, liknande siffror har även Ica. Nu finns också fokus på det närproducerade hos många av de stora butikerna.

- De stora butikerna kommer att bygga in det närproducerade och småskaliga, men också erbjuda information och kunskap. Människor är stressade och vill ha smarta matlösningar, som exempelvis färdigmat av hög kvalitet eller kunskaper om matlagning.

På många håll i Europa har man en starkare känsla för lokala råvaror och mat från den egna trakten. Italien uppfann slow food-konceptet, och i Tyskland har intresset för närproducerat funnits länge. Där är eko-stormarknader den stora trenden, ofta med tillhörande internetförsäljning.

För Stefan Edman är de lokala matproducenterna omistliga för landsbygdens fortlevande, i synnerhet ur ett turistperspektiv. Turistbranschen växer så det knakar, och matupplevelser

lockar både svenskar och utländska turister. I boken skriver han om Broby gård på Västgötaslätten där man verkligen är innovativa. Att odla vete blev för enformigt, så man startade strutsfarm.

– Besökarna får lära sig hur farmen fungerar, sedan äter man i strutsrestaurangen och slutligen besöker man butiken där man kanske köper med strutsmat hem, eller varför inte en lampa gjord av strutsägg? Sådana goda idéer behövs det mer av i Sverige, säger Stefan Edman. Han tror att Jantelagen ofta är en bromskloss, liksom landsbygdens dåliga självförtroende orsakat av centralisering och tillhörande utflyttning. Något han såg exempel på när han tillsammans med journalisten Jan Lindvall skrev boken ”Siste man släcker ljuset – kan hela Sverige leva?” De åkte bland annat till Dalsland, en region i bakvattnet som drabbats hårt av industrinredläggningar och avfolkning. Samtidigt oerhört naturskönt med varierat landskap, massor av sjöar, slätter och djupa skogar, hjort och älg.

- Stämningen var på många håll rätt tröstlös. Men det fanns också idéer och handlingskraft, som skogsföretagaren som sålde paketupplevelser till stressade företagsledning. De fick trerätters kvällsupé med goda viner i en bekväm skogskoja, och tjäderspel i gryningen nästa dag. Vi måste bli bättre på att utnyttja landsbygdens resurser! Här finns allt det som håller på att bli en bristvara i samhället idag – tystnad, renhet, skönhet, långsamhet.

Stefan Edman reser en hel del, men försöker göra det så miljövänligt han kan, antingen i sin biogas/bensindrivna bil, med tåg eller så kompenserar han om han måste flyga. Han är nyss hemkommen som reseledare på en kryssning i Antarktis, och om några dagar stundar en konferens på Kosteröarna om hållbar turism och bättre förutsättningar för året runt-boende i Nordsjöområdet. Och så gör han statliga utredningar, föreläser, skriver böcker, krönikor. Engagemanget tycks inte ha några gränser. Hans nyfikenhet och drivkraft kommer hemifrån, konstaterar han. Båda föräldrarna var lärare, och diskussionerna om livets stora och små viktigheter stod som spön i backen. Pappa Gunnar var dessutom författare som gärna ägnade sig åt både vetenskap och livsåskådning. Hela familjen var naturintresserad, och sedan han var liten har han bott vid naturreservatet Bredfjället i Ljungskile, en urbergsplatå mellan havet och Göta Älv.

- Vi var några ungdomar som brukade vara ute och kolla på fåglar. Jag älskade biologi, men var också väldigt intresserad av skönlitteratur och poesi. Pappa var nära vän med Harry Martinsson, båda två förenade ju naturvetenskap och poesi i sina texter om tillvarons stora Gåta.

De som läst och hört Stefan Edman kan knappast ha undgått att han har en kristen tro. Både mamma och pappa Edman var troende, och familjen pratade ofta om existentiella frågor. Stefan har bland annat debatterat med humanisternas Christer Sturmark, och tycker inte det finns någon som helst motsättning mellan naturvetenskapen och tron på en Skapare:
- Många inbillar sig att en naturvetenskaplig grundsyn måste leda till ateism, men så behöver det inte vara, ofta är det tvärtom. Vetenskapen kan säga något om livets uppkomst men inte om dess mening, men det kan de religiösa berättelserna. Därför kompletterar de varandra.

Nu har han skrivit ett tjugotal böcker där både poesi, andlighet och naturvetenskap får plats. Den senaste i raden är brevväxlingsbok med förre biskopen Martin Lönnebo; *Jordens och själens överlevnad*, skriven ur ett framtidsperspektiv. Och av alla käpphästar Stefan Edman har i sitt stall, lyfter han fram förundran och förnöjsamhet som viktiga steg mot förändring. En förundran över allt det fantastiska som finns helt nära – humlans tillvaro och det uråldriga vattnet som brusar i våra ådror. Förändra våra egna konsumtionsmönster, öva oss i att avstå, glädja oss över det vi har. För som det är nu, lider vi av en mental försurning och känslor av hopplöshet, menar han.

- Man läser kvällstidningarnas löpsedlar och så får man känslan av att allt är kört. Och visst finns det mycket som är fruktansvärt och orättvist i vår värld, det kan man inte förneka. Därför är det oerhört viktigt att stärka vår förtröstan och vårt hopp. Det är något vi kan och måste hjälpa varandra med.

Publicerad i Turist

**Fotnot: "Matsmart – på spaning efter nya goda trender" finns på Gullers förlag.
"Jordens och själens överlevnad – en brevväxling från 2018" är utgiven på Cordia.**